

KRONIKA

Kosovel v katalonščini

Književnost

Katalonski center PEN mi je sredi januarja letos poslal iz Barcelone drobno, na lepem papirju skrbno izdano knjigo, ki smo je v teh, literaturi tako neprijaznih časih, lahko na moč veseli. Gre za izbor pesmi Srečka Kosoveľa v katalonščini, pravzaprav za dvojezično izdajo s slovenskim besedilom na levi in katalonskim na desni strani. Knjiga je torej izšla v obliki, kakršna je po mojem najprimernejša za izdajo pesniških prevodov (in za kar si, mimogrede rečeno, zaman prizadevam že najmanj dvajset let).

Naslov knjige je *La Barca d'or* = Zlati čoln, izšla je v zbirki *Llibres del mall* kot osmi zvezek *Poezije XX. stoletja*, v kateri delajo našemu Kosovelu družino take znamenitosti, kot so: Saint-John Perse, Jaroslav Seifert, W. H. Auden, Giuseppe Ungaretti, Fernando Pessoa, Sylvia Plath in David Rokeah.

V izbor so uredniki uvrstili štiriintrideset Kosovelovih pesmi: Ti nisi, Sam, Pesem ponižanih, Pesem s Krasa, Veter, Jesen, Balada, Večer pred zimo, Slutnja, Predsmrtnica, Kraška vas, Videl sem bore rasti, Izmučenost, Labodja pesem, Samomorilec pred zrcalom, Delirij, Ekspresionistična pesem, Himna poeta, Svetilka ob cesti, Ekstaza smrti, Jetniki, Cirkus Kludsky — prostor št. 461, Smeh kralja Dade, Moja pesem, O saj ni smrti, Po cesti greš, Razočaranje. Sad spoznanja, Sredi noči, Opolnoči, Nihilomelanholija in Ostri ritmi. Glede na obseg je izbor kar reprezentativen.

Za uvod je objavljen članek Vena Tauferja z naslovom: *Srečko Kosovel, naš sodobnik*, članek, ki je v njem nekaj poudarkov, s katerimi so naši pesniki v petdesetih, šestdesetih letih prav s sklicevanjem na Kosoveľa bolj ali manj upravičeno utemeljevali svojo poetiko. Sledi članek, ki ga je napisal eden od prevajalcev, katalonski pesnik Josep Palau i Fabre. V njem je nekaj osnovnih podatkov o življenju in delu našega pesnika. Zanimiv je zlasti odlomek, v katerem se ob omembi, da se je Kosovel pravzaprav čutil tujca v svoji ožji domovini, ki je tedaj pripadala fašistični Italiji, vprašuje, kako bi mogla biti njegova poezija Kataloncem tuja, saj so se tudi oni iz več razlogov sila pogosto čutili tujci na svojih tleh.

Ob Kosovelu Palau i Fabre pomisli na svojega pesnika Rosselló-Pòrcela,* najprej morda zato — tako pravi —, ker sta oba umrla sila mlada: Kosovel pri dvaindvajsetih, Rosselló pa pri štiriindvajsetih letih. Po njegovem je za poezijo obeh značilna nenehna misel na smrt, slutnja o skorajšnjem koncu, ki je pri Kosovelu še bolj moreča. Nazadnje ga na Rossellója spominja še zunanja podoba, predvsem poteze okoli oči, skritih za naočniki, ki jima služijo ne toliko za to, da bi gledala navzven, temveč navznoter.

Kosovelu je posvečen tudi članek na koncu knjige, ki ga je napisal drugi katalonski prevajalec njegove poezije Miquel Desclot. Tudi ta najprej navaja nekaj biografskih podatkov, govori o Sloveniji in Krasu (za Slovenijo pove, da

* Bartomeu Rosselló-Pòrcel je s sedmimi pesmimi predstavljen v knjigi: *Katalonska lirika XX. stoletja*, ki je leta 1982 izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani.

se razteza na površini nekako dveh tretjin sedanje Katalonske avtonomne pokrajine), nato pa o Kosovelovi poeziji, ob kateri govori o dveh presenečenjih: nenavadni količini, a predvsem o kvaliteti in zrelosti njegovih zadnjih del, zlasti tistih iz ekspresionističnega obdobja.

Prevajalci so bili trije: Anton Carrera, Miquel DescLOT in Josep Palau y Fabre. Prvi je prevedel prvih deset v knjigi objavljenih pesmi, drugi nadaljnjih šestnajst, zadnji pa zadnjih osem.

Čeprav, kot so v knjigi jasno zapisali, nobeden od njih ni znal slovenščine in so morali prevajati iz francoskega (Viktor Jesenik — Marc Alyn) in italijanskega prevoda (Jolka Milič in Pavle Merku) in zato njihovo delo ostaja le nekakšen začasen poskus v upanju, da ni predaleč dan, ko bo lahko kak Katalonec šel in poiskal Kosovelove verze v sami muziki njegovega jezika, to se pravi na njegov dom in jih tako docela pokatalonil, kot pravi Palau i Fabre, moram zapisati, da so vsi prevajalci svoje delo dobro, včasih kar izvrstno opravili, saj tudi v prevodih ohranjajo miselni in čustveni svet Kosovelove poezije, oblika pa je pri njem tako ali tako večidel manj pomembna.

Če se v svoji sodbi ne motim, je iz prevodov videti, kot da je bil Kosovel največji izziv prav za prevajalca, ki je pokatalonil večji del in tudi teže prevedljivih pesmi, to je za DescLota, kar tudi sicer ustreza temu pesniku, ki je od svoje prve, leta 1952 objavljene pesniške zbirke, tipal in se preizkušal v različnih smereh, ne vedno z uspehom, a zmeraj z živo intelektualno in čustveno radovednostjo. Tako si skoraj nimamo boljšega želeli ob prevodu pesmi Kraška vas in tiste: Videl sem bore rasti (koder pa je za prevajalce v romanske jezike težko prevedljiv glagol V pepel mi je *sesulo* telo — v zadnji vrstici), Izmučenost, Labodja pesem, Delirij, Ekspresionistična pesem. V Svetilki ob cesti se je prevajalec spotaknil v tretji in četrti vrsti in nasploh je v prvih verzih malo zmcede; prav, pa tudi preprosto bi bilo: *que*, senza dir res, difon la *seva* llum, itd. Tu je Alynov francoski prevod bliže izvorniku, čeprav tudi ne povsem točen. V Ekstazi smrti je problematičen drugi verz tretje kitice, saj Kosovel ne govori o nikakršni novi luči — *nova llum* —, drugače pa je pesem odlično prevedena. Večja nepravilnost je tudi v drugi vrstici druge kitice IV. pesmi iz cikla Jetniki, in v prvi pete, ko besedo: se vračata, prevaja s : se obračata. Ustrezno so prevedene vse naslednje pesmi, zadnja v njegovem prevodu: Smeh kralja Dade pa tako, da se mi zdi prav, če jo tu navedem, ne nazadnje tudi zato, da bo slovenski bralec imel pred sabo besedilo tudi v jeziku, o katerem doslej tako rekoč ni nič vedel ali pa sila malo, čeprav ima, ko smo že v Trubarjevem letu, vsaj dvakrat daljšo literarno tradicijo kot naš. Naj bo tudi tu tako, kot je v knjigi: na levi slovenski izvornik, na desni katalonski prevod:

Smeh kralja Dade
Ukaz številka 35:
Nenadoma se je izkazalo,
da je rdeča večerna zarja
državi nevarna.
Zato se zapre večerna
zarja vsakokrat,
ko se bo prikazala,
v črno morje.
Na zlat mozaik grobišča
sije bleščeče rdeča

El riure del rei del Dada
Ordre número 35:
Tot d'una ha resultat
que el roig del capvespre
és perillós per a l'Estat.
Per això cal tancar
el roig del capvespre
dins el mar negre
cada cop que voldrà aparèixer.
Sobre el mosaic daurat del sepulcre
brilla un roig de capvespre

zarja.
Samoten konj se spreha
po polju.
Magija zarje!
Konj je melanholičen.

llampurnant.
Un cavall solitari passeja
pels camps.
Màgia del roig del captard!
El cavall està melangiós.

Ob tem, ko s posebnim poudarkom govorim o prevodih Miquela Descloa, nikakor nočem omalovaževati drugih dveh: še zdaleč ne. Tudi Anton Carrera in Palau i Fabre sta opravila svoje delo skrbno in dobro. Koder bi imel kaj pripomniti, gre na rovaš francoskega prevoda. Tako tudi neustrezen prevod Razočaranja z *La mort* (Prim. Alyn: *La mort s'est couchée...*) za *desencantament* ali *desencant*, kjer je ohranjena celo zvočna podoba izvornika, in nato v prvem verzu: *La mort s'és adormida* za Smrt je legla. Posebno vprašanje se zastavlja ob prvem verzu pesmi Opolnoči. Kosovel pravi: *Delo* se je pogreznilo v temo. Francozu Alynu, učencu Descartesove šole, se zdi prav — glede na tretji verz o strašnem Nesmislu —, da to prevede z: *La logique a sombré en la ténèbre* — Logika je potonila v temo, za njim pa kakopak tudi Palau i Fabre: *La logica ha naufragat en la tenebra*. Ista je s »prekletstvom nepremagljivih stvari« v tretji kitici. Marc Alyn: *La malédiction de l'inexorable*, kar povzame tudi Katalonec, pa bi lahko prevedel z *invencibles*. Takih manjših pomislekov bi lahko napaberkovali še nekaj, a v celem, ponavljam še enkrat, smo s predstavitvijo Kosovela v katalonščini lahko zadovoljni.

Kako skrbno je delo opravljeno, kaže tudi to, kako domala brez napak je slovensko besedilo, tiskano v Barceloni. Samo tu in tam manjka, a le v naslovih, kaka strešica na č, ž, š (drugače pa je v kazalu!), le v drugem verzu v Ekstazi smrti so Zlasti stolpovi zapadne Evrope postali Zlatapadne Evrope, v Smehu kralja Dade pa se jim je namesto Ukaza zapisal uzak. A kaj je to v primeri s tem, da moramo zdaj v slovenskih knjigah, tiskanih pri nas, brati po pet in več napak na eni sami strani.

Ne bilo bi prav, ko bi ob koncu tega bežnega zapisa o Kosovelu v katalonščini pozabili omeniti človeka, ki ima za izid te knjige največ zaslug. To je literarni zgodovinar in kritik Alex Broch, ki se je kot dolgoletni, nadvse dinamični tajnik katalonskega centra PEN večkrat udeležil majskih blejskih srečanj in je pobudo članov slovenskega centra PEN izpeljal s tolikšno zavzetostjo in uspehom. Kot silno dejaven pobudnik prizadevanj za prevajanje manj znanih literatur je Kosovela in to knjigo, kot razbiram iz poročil o delovanju katalonskega centra PEN, predstavil tudi na mednarodnem seminarju o Vlogi literarnega prevajanja itd... lani novembra v Nikoziji na Cipru.

Niko Košir

PRI SLOVENSKI MATICI OB KONCU LETA 85

Slovenska matica je s svojimi knjigami zlasti zadnja leta stopila v ospredje iz bolj ali manj založniško malo-opazne skromnosti; o tem nam pre-pričljivo govorijo podatki o več dokaj hitro razprodanih knjigah, o povpraševanju po ponatisih — vsaj za lep del

iz knjižnih programov velja ugotovitev. Tisto, kar je upadljivo, se da strniti na nekaj bistvenih zapažanj: kljub dokaj ustaljeni profiliranosti vsakoletnega knjižnega programa, kljub odmerjeni količini knjig je v izbor zadnjih let prišlo vedno več knjig — od leposlovja do znanstvenih del — ki so doživele širši odmev med bralci, večje zanimanje med strokovnjaki in poznavalci.